

Torah from Around the World

Iedereen zou zichzelf moeten zien als half goed en half slecht. Ook de wereld zou hij moeten zien als half goed en half slecht. Bij één enkele goede daad slaat de balans dan reeds door naar de goede kant, voor zichzelf èn voor de hele wereld.

Maimonides

Sjabbat 6 november / 2 Kislev 5782, Toldot, Beresjiet/Genesis 25:19 - 28:9

Tanach blz. 48 - 55

Haftara: Misjle 4:1 - 27

Tanach blz. 1421 - 1423

Vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: **Rabbin Stephen Pearce, Ph.D.** is emeritus-rabbin van Congregation Emanu-El in San Francisco.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/genuine-forgiveness-despite-grave-wrong>

Oprechte vergevingsgezindheid na een ernstig onrecht

"Toen de jongens opgroeiden, werd Esav een uitstekend jager [*jode'a tsajjed*], iemand die altijd buiten was, terwijl Jaäkov een rustig [*tam*] man was, die het liefst bij de tenten bleef" (Beresjiet/Genesis 25:27). Het Hebreeuwse woord *tam*, hier vertaald als 'rustig', kan ook 'vriendelijk', 'zachtaardig' of 'onberispelijk' betekenen¹. Terwijl de Tanach Esav afschildert als 'een uitstekend jager', onthult verdere lezing van de tekst dat Jaäkov, de 'rustige man', wel de meest doortrapte van de twee was. Niettemin zien veel profetische, rabbijnse en moderne commentatoren Esav in een kwaad daglicht en wordt Jaäkov, de man met ernstige karaktergebreken, sympathiek getekend.

Anders dan deze ongunstige beschrijvingen van Esav, beschouwt de auteur van het verhaal in Tanach hem niet als slecht, hooguit als een impulsieve, onbezonnen, voor het moment levende persoon, die gewillig zijn geboorterecht verkocht zonder zich te bekommeren om de gevolgen. Deze bekwame jager, door de rabbijnen beschreven als een 'wild beest', beklagde zich smekend bij zijn vader, nadat hij afstand had gedaan van zijn geboorterecht voor een kom pap. Toen hij hoorde dat Jaäkov Jitschak had bedrogen om diens zegen te stelen, vroeg hij: "Hebt u dan geen zegen meer over voor mij?" (Beresjiet 27:36). Zijn navoelbare gekwetstheid wekt sympathie bij elke onbevooroordeelde lezer van de sidra van deze week, Toldot.

De haftara die Toldot vergezelt, biedt een spottend beeld van Esav: "... Ik heb Jaäkov liefgehad en Esav gehaat (...) 'Godeloos Land' zal men het noemen [het land van Esavs nakomelingen] en ook: Het volk waarop de Eeuwige voor eeuwig verbolgen is." (Malachi 1:2,4). Eeuwen later brachten de rabbijnen Esav verder in diskrediet door hem te associëren met Rome, de onmiskenbare vijand van het Joodse volk van die tijd. In een fictief gesprek uit de rabbijnse literatuur erkende Jaäkov dat het nageslacht van Esav het nageslacht van Jaäkov leed zou aandoen. De Messias zou echter voortkomen uit Jaäkofs nageslacht en zou Esavs nageslacht verdrijven uit de rechtmatige plaats van Jakobs nakomelingen.

Een vergelijkbare parabel van de Talmoedische rabbijn, Rabbi Levi, beschrijft Jaäkov als een uitmuntend persoon, die als smid eens zag hoe bundels doornen - de metafoor voor Esav - de stad werden binnengebracht. Een wijze man, begrijpend dat dit een teken van naderende verwoesting was en die de bezorgdheid van de smid zag, zei tegen hem: "Ben je bang voor deze doornen? Eén vonk uit je smidse en de doornen vliegen in brand." Rabbi Levi betrok deze metafoor ook op het moment dat Jaäkov bang was voor Esav en zijn troepen, waarbij God Jaäkov zou geruststellen: "Ben je bang voor hen? Eén vonk van jou, en je zult ze allemaal verteren." Om deze zaak kracht bij te zetten, citeerde Rabbi Levi een vers van de profeet Ovadja (1:18): "Jaäkofs volk zal het vuur zijn, Joseefs volk de vlam, en het volk van Esav de stoppels. De stoppels gaan in vlammen op, het vuur zal ze verteren (...)" (Beresjiet Rabba 84:5). Deze gelijkenis was bedoeld om het lijden van de mensen onder wrede

onderdrukkers een tegenwicht te bieden door de onderdrukkers te associëren met de 'uitstekende jager' die uiteindelijk zou worden verslagen.

Middeleeuws commentator Rasji interpreteerde de bijbelse term 'uitstekende jager' als een vlotte prater die anderen bedriegt, vooral zijn vader Jitschak (Rasji over Beresjiet 25:27). Hij suggereerde dat de echte reden dat Jitschak zijn zegen aan Esav gaf, was dat Esav hem bedrogen had en niet omdat hij er als eerstgeborene recht op had. Daarmee rechtvaardigde hij Jaäkovs diefstal van Esavs geboorterecht en zegen. Om het argument van Jaäkovs onschuld en Esavs schuld kracht bij te zetten, wordt Jaäkov in rabbijnse bronnen met respect behandeld, terwijl Esav wordt beschuldigd van de zonden van seksuele immoraliteit met een vrouw die met een ander verloofd was, moord, afgoderij en het ontkennen van het bestaan van God (Targum Yonatan bij Beresjiet 25:29; Beresjiet Rabba 63.12-13).

De erfenis van blijvende haat jegens Esav blijft bestaan tot in de moderne tijd, waar hij iedereen symboliseert die grof, onbeschaafd en antisemitisch is. Een volksliedje, geschreven door de 20ste-eeuwse dichter Chaim Nachman Bialik², vergelijkt Esav op weinig flatteuze wijze met Jaäkov:

Esav wordt wakker en grijpt naar de fles

Een kegel van dranklucht stijgt op uit zijn bek [...]

Jaäkov staat op en haast zich naar 't gebed

En prijst zijn Maker als een waardig zoon der Wet [...]

Toch valt er een belangrijke les te leren uit Esavs gedrag. Het einde van het bijbelse verhaal geeft de lezer een inkijkje in Esavs ziel. Jaren na het kopen van het eerstgeboorterecht en de diefstal van de zegen door Jaäkov, ontmoeten de broers elkaar. Jakobs angstige ongerustheid onthult dat hij geloofde dat Esav wraak zou kunnen nemen voor het onrecht dat hij door Jakobs hand had geleden. In plaats daarvan omhelsde Esav Jaäkov, die vervolgens tegen Esav zei: "... oog in oog staan met jou, is niets anders dan oog in oog staan met God" (Beresjiet 33:10). Esavs menselijkheid komt aan het daglicht doordat hij geen haat of wrok koesterde voor het verlies van de twee waardevolle geschenken - het geboorterecht en de zegen waarvan hij zoveel jaren eerder was beroofd. Toen hij de broer ontmoette die hem had belogen en bedrogen, toonde Esav oprechte vergevingsgezindheid.

Ondanks de slechte behandeling die Esav in de Joodse geschiedenis heeft gekregen, kan zijn leven ook dienen als een positieve bron van inspiratie, die anderen motiveert om dit voorbeeld te volgen en de moedige stap te zetten om vrede te sluiten met ouders, broers en zussen en vrienden, of ze het nu verdienen of niet. Een dergelijke vergevingsgezindheid is

van zó groot belang, dat ze later wordt vastgelegd in de Heiligheidscode van Leviticus, die de mitswa beschrijft die iedereen goed moet onthouden: "Wees niet haatdragend. Als je iemand iets te verwijten hebt, roep hem dan ter verantwoording en laad niet omwille van een ander schuld op je, door je te wreken of wrok te blijven koesteren. Heb je naaste lief als jezelf. Ik ben de Eeuwige" (Wajikra/Leviticus 19:17-18).

¹ "Jacob was een rustige man ...," W. Gunther Plaut, gen. ed., *The Torah: A Modern Commentary*, rev. ed., (NY: URJ Press, 2005), p. 174. Zie ook: "Jacob was een zachtaardige man ..." *JPS Tanach* (Philadelphia: JPS, 1999), p. 49.

² Chaim Nachman Bialik, *Kol Kithebe H.N. Bialik* (Tel Aviv: Dvir, 1938) 69.